

Recensioner

Jesper Andreasson & Thomas Johansson, *Fitnessrevolutionen: Kropp, hälsa och gymkulturens globalisering*. Stockholm: Carlssons, 2015

Att forma kroppen genom träning är idag en utbredd rutin. Jämte strävan efter styrka, kondition och välmående utgör manliga och kvinnliga skönhetsideal drivkrafter för konsumtion av olika tjänster och produkter. I *Fitnessrevolutionen* tar Jesper Andreasson och Thomas Johansson läsaren med till en central arena för dagens kroppskultur, gymmet. Vi får läsa om hur människor på olika nivå engagerar sig i varierande aktiviteter som spänner från motion till ambitiösa skulpturala projekt med kroppen som estetiskt fokus. Boken analyserar den samtida gymkulturen genom att närma sig denna genom ”olika horisonter och studera det som en symbolisk, kulturell, social och psykologisk miljö och företeelse” (s. 19).

På strax under 200 sidor ger boken inblickar i gymkulturens vardagsliv och spektakel i olika delar av världen, historiskt och idag. Innehållet är organiserat i fyra delar och består av nio kapitel. Upplägget är logiskt, lätt att följa och ger läsaren en bakgrund med referenser till tidigare forskning som leder vidare till studiens empiriska bidrag. Grunden till boken beskrivs i detalj i ett appendix i den avslutande delen. Där presenteras flera observationsmaterial, bland annat bestående av veckolånga fältarbeten från olika delar av världen och flera intervjustudier, likväl fokus på svenskspråkiga webbforum. Det är omfattande material från flera projekt som presenteras och analyseras. Intervjuexcerpter varvas med observationer, bloggutdrag jämte studier av diskussioner i webbforum liksom magasin inom gymkulturen. Att ta del av analyserna är lärorikt och spännande. Författarnas mångåriga intresse för gym och kroppskultur ger möjlighet till att vägleda läsaren mellan livfulla exempel och generella tendenser.

Vi får ta del av motionärers vardag, personliga tränares arbete och ”fitness”-program liksom tävlingsaktiva kroppsbyggares berättelser och vedermödor. Med detaljrikedom ges bakgrund till en bredd av gymvärldens aktörer – pensionären med hjärtproblem, entreprenören som tjänar en slant på gymmet och de globala företagen. Bokens etnografiska ansats låter oss ta del av deras miljöer, genom rörelser mellan bänkpress och skivstänger, motionscykel och kosttillskott, dopingpreparat och tävlingsarenor. Det står tidigt klart att människor besöker gym av olika anledningar och med skilda mål. Gymmet presenteras i delar som ett ”fräscha träningspalats”. Men det är inte bara det. Andreasson och Johansson visar att gymmet tycks kunna rymma lite vadsomhelst – striptease som träningsform, motion för äldre, liksom kroppsbyggande

som livsstil. Det ger en levande bild av hur begreppet gym innefattar allt från svettiga, slitna och prestationsinriktade sammanhang till trendiga och i detalj designade gym där atmosfär och lyx betonas.

Bredden av material och exempel för analys ger både styrka och leder till funderingar rörande vad som skulle kunna adderas. En intressant aspekt av gym och kroppskultur som inte adresseras handlar om löften och skuld i förhållande till konsumtion. Det vore spännande att få ta del av den stora gruppen av löftesgivare som tecknar abonnemang vid gym efter nyår för att sedan hålla armlängds avstånd till de fria vikterna och zumbapassen (vi är många, inräknat undertecknad). Pengar och ekonomiska åtaganden från denna grupp skapar sannolikt förutsättningar för att gym ska kunna överleva. Det är inte ett problem att varierade empiriska exempel saknas. Som igångsättare för egenreflektion och tankar om gymmets roll i samtidskulturen fungerar boken väl. Något som förtjänar en mer ingående uppmärksamhet och vidare klagöranden är begreppsapparaten och den teoretiska ansatsen i *Fitnessrevolutionen*.

Författarna är intresserade av gymmet som kultur och industri. McDonaldisering används för att förstå och diskutera gymkultur och fitnessindustri. George Ritzer som ursprungligen utvecklat begreppet McDonaldisering fokuserar på produktion och distribution genom en analys av rationalitet förknippad med snabbmat – med fokus på organisation, ekonomi, effektivitet, etcetera – vilket lämpar väl för att resonera kring exempel om gymindustrin. Särskilt så i fallet med träningspass som distribueras över världen enligt en viss modell och under ett och samma varumärke – Les Mills. Det hade här varit möjligt att ytterligare utveckla Ritzers resonemang och begrepp i förhållande till de krävande engagemang som gymkulturen kan innefatta liksom till relaterade och alternativa termer (inklusive McDisneyization i relation till träningspalats). Utifrån de förhoppningar som byggs upp kring teoriutveckling då Andreasson och Johansson skriver om McDonaldisering tar det stopp lite tidigt. Den industriella aspekten som betonas med McDonaldisering kommer med ett problem. Begreppen industri och (gym) kultur används på olika sätt och det skapar oklarhet på en övergripande nivå om hur de förhåller sig till varandra. Är de synonymer, markerar de ett historiskt skifte (från kultur till industri) eller utgör de två aspekter av gymmet? En begreppskarta eller liknande hade bidragit till att tydliggöra relationen mellan bland annat ”träningindustri”, ”hälsoindustri”, ”en privatiserad gymindustri” och ”gym- och fitnesskulturen”.

I bokens avslutande kapitel presenteras en slutsats som kunde utvecklas: inom gymkulturens värld under den rådande nyliberalismen är var och en sin lyckas smed. Huruvida detta är fallet skulle kunna problematiseras utifrån alternativa begrepp som använts i tidigare kapitel, exempelvis praxisgemenskap, sekt och subkultur eller kultur. Utmanar eller adderar dessa begrepp något till, den isolerade individens herravälde? Boken visar att trots projekt där den egna kroppen sätts i fokus så är gymmet en social arena där kunskaper delas och där tjänster utförs bortom rent kommersiella relationer. Styrkan är levande beskrivningar av individers projekt och sociala tillvaro som på ett intressant och respektfullt sätt placeras i en bild av samtida tendenser. Boken bidrar avslutningsvis till att sätta ord på kroppskulturella ambitioner av idag som fyller människors vardagsliv och skänker denna skönhet, skapar lidande,

(o)hälsa, glädje och mycket däremellan. Den väcker frågor för mig som slentrianmässig besökare till gymmet och skapar lust till att tänka på dessa sammanhang utifrån sociologiska teorier om snabbmat, rationalitet och känslor.

David Cardell, Linköpings universitet

***Migration och etnicitet: Perspektiv på ett mångkulturellt Sverige.* Mehrdad Darvishpour & Charles Westin (red.). Lund: Studentlitteratur, 2015**

2015 var ett år med migration i fokus. Enligt FN har aldrig så många människor varit på flykt sedan andra världskriget. I Sverige såg vi ett folkligt engagemang med mängder av initiativ, manifestationer och stöd för flyktingar men året avslutades även med en helomvändning i den svenska migrationspolitiken med åtgärder som istället betonat gränser och exkludering. Samtidigt har vi även sett ett fortsatt ökat stöd till högerextremistiska partier runtom Europa, inklusive i Sverige. Frågor som rör migration, etnicitet och mångfald är mer aktuella än någonsin.

Med ett maktperspektiv som grund tar ”Migration och etnicitet. Perspektiv på ett mångkulturellt Sverige” sig an detta högaktuella område. Denna lärobok gavs först ut 2008 och har nu kommit ut som en andra upplaga år 2015. Enligt redaktörerna Mehrdad Darvishpour och Charles Westin vänder sig boken till studenter och forskare inom ämnet sociologi samt andra utbildningar där frågor kring etnicitet och migration är av relevans. Boken är tänkt att fungera som en forskningsöversikt över kunskapsområdet migration och etnicitet.

Boken är indelad i tre delar där de två första delarna innehåller fyra kapitel vardera medan del tre är mer omfattande med nio kapitel. I första delen som heter ”teoretiska resonemang” ges en teoretisk genomgång av begreppen etnicitet, etnisk identitet, mångkulturalism och medborgarskap. I Charles Westins kapitel får vi en presentation av utvecklingen av begreppet etnicitet inom samhällsvetenskapen. I Jonas Stiers kapitel ligger fokus på etnisk identitet. Här görs ett historiskt svep över samhällsvetenskaplig forskning om etnisk identitet. Ett centralt tema i kapitlet kretsar kring etniskt identitet som något som skapar gemenskap, upprätthåller gränser samt påverkas av omgivning och kontext. I kapitlet efter detta ger Zenia Hellgren en genomgång av teoretiska perspektiv på mångkulturalism samt centrala teoretiska debatter mellan de som anser att mångkulturalism kan ge röst åt missgynnade minoritetsgrupper och de som anser att mångkulturalism missgynnar svaga grupper inom minoritetsgruppen såsom kvinnor. Del ett avslutas med ett kapitel där Carl-Ulrik Shierup diskuterar begreppet social exkludering inom ett EU-sammanhang.

Bokens andra del heter ”ursprungsbefolkningen och invandrarskap” och börjar med Patrik Lantto och Ulf Mörkenstams intressanta genomgång av samernas politiska mobilisering samt den offentliga svenska samepolitikens utveckling. Detta

är ett av få kapitel i boken som visar exempel på ”motmakt” från en underordnad grupp. Vidare följer ett kapitel som mer är en generell genomgång av romers situation i Sverige. Här lyfter Charles Westin även upp forskningens ambivalenta roll i utvecklingen av romers situation. I kapitel åtta tar Christina Johansson oss igenom utvecklingen av den svenska flyktingpolitiken under andra hälften av 1900-talet. Efter detta kapitel får vi ta del av bokens enda bidrag som fokuserar på barn och ungdomar där Elinor Brunnberg presenterar både nationell och internationell forskning om ensamkommande flyktingbarn.

Därefter tar del tre som heter ”Etniska relationer i politik och vardag” vid. Detta är den mest koherenta delen av boken. Här ingår studier av ”invandrarskap” i relation till specifika områden såsom politisk representation, arbetsmarknad, boendesituation, brott, nyhetsmedia, äldreomsorg, hederskultur och jämställdhet. Läsaren ges ett flertal exempel på hur situationen för personer med utländsk bakgrund inom olika samhällsområden kan förstås utifrån ett kritiskt maktperspektiv. Del tre börjar med Magnus Dahlstedts studie om relationen mellan befolkningens mångetniska sammansättning och villkoren för deltagande, politiskt inflytande och fördelning av makt. I ett kapitel om invandring och den svenska arbetsmarknaden redogör Moa Bursell för den rådande situationen bland utrikesfödda på arbetsmarknaden. Här diskuteras arbetsmarknadssituationen även utifrån ett antal teoretiska ansatser inom neoklassisk teori samt strukturella perspektiv såsom intersektionalitet. I ett kapitel om etnisk boendesegregation, diskuterar Susanne Urban segregationsbegreppet. Här presenteras även forskning inom området där olika angreppssätt samt sammanlänkning med politiska ställningstaganden i integrations och bostadspolitiska frågor diskuteras. Sedan följer Tove Petterssons kapitel som heter ”Invandrare och brott” som kartlägger överrepresentationen i brottslighet för personer med utländsk bakgrund samt överrepresentation vad gäller utsatthet för brott. Resultaten diskuteras i relation till bristande integration samt diskriminering inom rättsväsendet. Ylva Brune visar i sitt kapitel på medias roll i konstruktionen av stereotypa bilder av invandrargrupper. I ett kapitel som heter ”hederskultur eller köns och generationskonflikter inom invandrade familjer?” ger Mehrdad Darvishpour en överblick över forskningsläget och vad detta visar vad gäller situationen för ”invandrade familjer”. Därefter följer en problematisering av kulturella förklaringsmodeller samt genomgång av alternativ intersektionell förståelse av familjedynamiken bland människor med utländsk härkomst. I nästa kapitel ”Jämställdhet och ’invandarmän’” ger Darvishpour en forskningsöversikt över forskning om maskulinitet, jämställdhet och migration samt diskuterar hur den maskulina identiteten hos män med utländsk härkomst påverkas av bland annat migration och diskriminering. Bokens avslutande kapitel tillägnas forskningsläget om äldre invandrare i Sverige. Här diskuterar och problematiserar Sandra Torres den sociala konstruktionen av äldre invandrare som ett omsorgsproblem.

Enligt redaktörerna är boken ett bidrag till sociologin där frågor som rör etnicitet och migration betonas utifrån ett maktperspektiv. Detta innebär att begrepp som diskriminering och marginalisering är av central betydelse för att förstå exkluderingsmekanismer och hur etnicitet används som en stratifieringskategori i olika samman-

hang. En central utgångspunkt som presenteras tidigt i boken är hur etnicitet inte bör ses utifrån ett kulturessentialistiskt perspektiv med betoning på kulturella skillnader. Istället för fokus på individuella identiteter bör strukturella förutsättningar med bredare förståelse av kontext såsom levnadsförhållanden, uppväxtmiljö, ålder och genus studeras. Intersektionalitetsperspektivet lyfts fram som centralt och återkommer i bland annat kapitlet som handlar om köns- och generationskonflikter inom invandrarfamiljer.

En annan teori som nämns i introduktionen är transnationalism där vikten av forskning om grupperns egna drivkrafter och handlingsutrymme lyfts fram som ett fruktbart antidiskrimineringsperspektiv. Däremot är det få kapitel i boken som ägnar sig åt att lyfta fram forskning om marginaliserade grupperns egna röster, erfarenheter och agens. Några få undantag är kapitlet om samernas politiska mobilisering där vi får exempel på ”motmakt” samt kapitlet om ensamkommande flyktingbarn där forskning som framhäver barnen som aktivt handlande subjekt presenteras.

Det finns en del intressanta tankar och spänningar genom boken som gott och väl skulle kunnat samlas ihop i ett avslutande kapitel med fruktbara frågor till den tänkta läsgruppen, studenterna. En sådan mycket central spänning inom sociologi är just den mellan struktur och agens. I boken fokuserar man främst på exkluderande maktstrukturer samtidigt som teorier som transnationalism och diaspora nämns kort. Detta är i sig inget problem då bokens huvudfokus ligger på maktstrukturer och exkluderingsmekanismer. Böcker som avser att ge en bred översikt kan omöjligen få med all forskning och alla perspektiv. Samtidigt är mitt intryck att boken försöker balansera mellan att presentera och diskutera diverse områden utifrån ett strukturellt maktperspektiv men också peka på fruktbara vägar framåt. Exempelvis då Charles Westin lyfter fram vikten av att omformulera den nationella berättelsen. På ett sätt skulle man kunna tänka sig att forskningen inom transnationalism, diaspora-studier och begrepp som inte finns med i boken såsom hybriditet och nya etniciteter gör detta.

En annan viktig diskussion som tas upp kort i Tove Peterssons kapitel om invandrare och brott gäller risken med att presentera och göra forskning på främlingsfientliga krafters villkor och att ständigt bekräfta kategorier som ”invandrare” och ”svensk”. Såsom hon själv påpekar kan denna kritik även lyftas till att ha med ett kapitel som heter ”invandrare och brott” i en bok om migration och etnicitet. Detta dilemma kan även vidgas till frågan om vad som händer om forskningen enbart fokuserar på strukturella problem och hur vi förhåller oss till dilemmat att återskapa bilden av invandrare som relaterade till problem. Eftersom boken vänder sig till studenter blir det viktigt att peka på både styrkor men också de dilemman som forskare inom migration och etnicitet ständigt möter och som kanske nu inom rådande samhällskontext blivit än mer aktuella.

Boken innehåller aktuell fakta och information om den rådande situationen för personer med utländsk bakgrund på bland annat arbetsmarknaden och inom utbildningsområdet. För forskare finns ett flertal bra översikter att ta del av ifall man önskar få kunskap om hur forskningsläget ser ut inom olika områden. I boken behandlas en hel del teoretiska begrepp som ges lite olika utrymme. Ett begrepp som studenter får

en särskilt bra introduktion till är etnicitet. Här ges både en historisk översikt över begreppets utveckling inom samhällsvetenskapen samt en genomgång och förståelse av det utifrån olika perspektiv. Bokens styrka ligger främst i del tre där studenterna får ett flertal exempel på hur "invandrarskap" i relation till olika samhällsområden kan förstås utifrån ett maktperspektiv. På så sätt kan denna bok fungera väl som underlag för diskussion och reflektion kring vad ett strukturorienterat maktperspektiv på studier i etnicitet innebär.

Mehek Muftee, Högskolan i Jönköping

Mångfaldens dilemman: Medborgarskap och integrationspolitik. Bo Bengtsson, Gunnar Myrberg & Roger Andersson (red.). Malmö: Gleerups, 2015

Sverige genomgår snabba demografiska förändringar utan motstycke. Behovet är därför stort av aktuell forskning kring de nya problem och möjligheter som migrationsströmmarna skapar. Behov finns också av litteratur där god och aktuell forskning på ett begripligt sätt görs tillgänglig för det växande antalet medborgare som engagerar sig i migrationsfrågor, antingen i sin yrkesprofession eller som frivilligarbetare; för studenter, forskare, eller politiska beslutsfattare. Två antologier under temat "Mångfaldens dilemma" har redigerats av Bo Bengtsson, Gunnar Myrberg och Roger Andersson, den ena med fokus på boendesegregation och områdespolitik och den föreliggande antologin på *medborgarskap och integrationspolitik*. Tillsammans med ett antal artikelförfattare från olika discipliner söker den möta ett behov hos en motiverad läsekrets av aktuell, tillgänglig och forskningsbaserad litteratur kring migrationens utmaningar.

Antologin behandlar övergripande ämnen som medborgarskap, arbetsmarknad, integrationspolitik, civilsamhällets roll i integrationen och deliberativ demokrati, men belyser även processer inom dessa. Utvecklingen av integrationspolitiken undersöks utifrån teorier om stigberoende, men även hur den tar form på lokal och kommunal nivå. Processen mot medborgarskap belyses utifrån perspektiv om nationell identitet, men även ett lokalt perspektiv om den politiska diskursen inom SFI och samhällsorienteringen och medborgardialog. Integrationsmässiga utmaningar på arbetsmarknaden klarläggs genom två studier; medborgarskapet som incitament för inträde på arbetsmarknaden samt sambandet mellan etniskt nätverkande inom finanssektorn och förutsättningar för egenföretagande bland utlandsfödda. Civilsamhällets roll för de demokratiska processerna i integrationen lyfts fram i tre studier; en om utlandsföddas och etniska minoriteters kontakter (lobbying) med beslutsfattare, den andra om invandrarföreningars roll i lokal politik och en tredje studie om områdesbaserad medborgardialog. Bokens förmåga att på detta sätt omfatta både övergripande ämnen inom migrationsområdet och konkretisera dem i lokala kontexter; att visa på verk-

samma processer i teori och praktik, gör den till ett välkommet litteraturbidrag till migrationsstudier.

Det inledande kapitlet söker fånga den kreativa spänningen i migrationens dilemma genom tre kontrasterande begrepp. För det första välfärdsstatens ambition att främja *individuell* frihet och jämlikhet och samtidigt uppfylla vissa *kollektiva* mål och intressen. För det andra avvägningen mellan politik som är *universell* och berör alla medborgare och en politik som är riktad, *sektiv* och andrafierande. För det tredje spänningen mellan välfärdsstatens ambition att främja integration inom hela den medborgliga gemenskapen (*främja demos*) och att tolerera, kanske rentav uppmuntra, att vissa medborgare också utvecklar olika etniskt, kulturellt eller religiöst definierade gemenskaper (*främja etnos*). Redaktörstrion fortsätter sedan att sammanfatta hur författarna till bokens resterande åtta kapitel bidrar till att beskriva och analysera denna migrationens kreativa spänning och dilemman.

I det andra kapitlet ger Bo Bengtsson och Karin Borevi ett historiskt perspektiv på integrationspolitik. Syftet är att med stöd av tidigare internationell forskning diskutera hur ett perspektiv av stigberoende (path dependence) kan tillämpas på integrationspolitik. Tolkningsramen förklaras tydligt i att tidigare historiska händelser avsevärt förändrar sannolikheten för vissa senare utfall. Om ett land, till exempel, av hävd har haft en inkluderande eller restriktiv syn på flyktingmottagande, betoning på assimilering eller mångkulturalitet, tenderar politiska vägval att fungera självförstärkande över tid. Samtidigt betonas att om samhällsutvecklingen under en längre tid utsatts för en ”motdiskurs” kan det leda till ”kritiska vägval”, där kursen ändras. Studien visar hur stigberoende förklarar integrationspolitiken i Europa i allmänhet och Sverige i synnerhet och hävdar att den radikala omläggningen av svensk migrationspolitik i slutet av 2015 kan beskrivas som ett ”kritiskt vägval” som föregåtts av en motdiskurs.

I kapitel tre undersöker Mårten Västerdal den politiska diskursen kring svenskundervisningen för invandrare. Genom en diskursanalys av statliga utredningar, propositioner och förordningar de senaste 50 åren urskiljs vilka föreställningar om nationell identitet som kommer till uttryck. Resultatet ger en modell där etniskt/civil är gränsdragningsmekanismer och statisk/dynamisk är förändligheter. Studien visar hur den politiska diskursen i svenskundervisningen har rört sig i spänningsfältet mellan civil och etnisk nationell identitet, från en dynamisk civil identitet på 1960-talet till en mer statisk etnisk identitet den senaste tiden. Centrala begrepp i studien är nationell självbild, mångkulturalitet, egenmakt och utanförskap.

Mattias Engdahl utreder i det fjärde kapitlet hur sambandet mellan beviljat medborgarskap och utrikes föddas ställning på arbetsmarknaden ser ut. Författaren bygger sin studie, dels på internationell forskning, dels på information från en longitudinell databas som administreras av SCB. Informationen som analyseras berör informanternas regionalt geografiska ursprung, arbetsinkomst, försörjningsstöd, ålder, civilstånd och akademisk bakgrund. Fokus ligger på förändringar före och efter erhållandet av medborgarskap. Analysen av resultatet visar att medborgarskapsbyten är associerade med en stärkt ställning på arbetsmarknaden. Sambandet är särskilt starkt för individer med en svag anknytning till arbetsmarknaden.

Gunnar Myrberg och Sara Westin belyser i det femte kapitlet det högst aktuella ämnet bostadsbrist som problem vid bosättning av flyktingar. Studien bygger på information från tre olika kommunenkäter riktade till flyktingsamordnare eller motsvarande i Sveriges samtliga kommuner. Informationen kompletterades med intervjuer av flyktingsamordnare i tio utvalda kommuner i början av 2012, vilka följdes upp med nya intervjuer tre år senare. Studien visar att den bostadsbrist som var problematisk för bostadspolitiken för några år sedan idag har blivit akut och på många håll krisartad. Den skapar situationer där olika resurssvaga grupper ställs mot varandra på ett i alla avseenden olyckligt sätt – bostadsbristens sociala dilemma.

I det sjätte kapitlet sätter Jonas Larsson Taghizadeh fokus på den demokratiska principen att alla medborgare bör ha lika möjlighet att delta och påverka politiken, oavsett politiska resurser eller ursprung. Problemet är, visar tidigare statsvetenskaplig forskning, att etniska minoriteter och utlandsfödda är missgynnade när det gäller politisk delaktighet, vilket i botten är ett demokratiproblem. Larssons studie undersöker i vilken grad utlandsfödda och infödda skiljer sig avseende förmåga att påverka beslutsfattare genom lobbying i svenska kommuner. Med utgångspunkt i en teori-bildning i lobbynglitteraturen görs en kvantitativ studie av 790 brev rörande skolnedläggningar från invånare till 29 svenska kommuner. Resultatet från regressionsanalysen visar att det är mindre sannolikt att föräldrar i distrikt med en högre andel utlandsfödda lyckas stoppa skolnedläggningar. Resultaten är problematiska då de går emot demokratiska principer om att alla medborgare ska ha lika möjligheter att delta i och påverka politiken, oavsett ursprung.

I kapitel sju diskuterar Bo Bengtsson och Nils Hertting samspelet mellan invandrarföreningar och lokala politiker och tjänstemän och vilka förutsättningar en sådan samverkan ger för politisk inkludering och integration. Det underliggande problemet, som tidigare forskning har lyft fram, är den utbredda oviljan till politiskt engagemang i segregerade områden. Med utgångspunkt i urban regimteori och teorier om politiska möjlighetsstrukturer görs en fallstudie av Botkyrkadialogen. Resultatet visar vilken resurs som etniska föreningar utgör i den politiska processen med deras särskilda legitimitet och kompetens. Den visar emellertid också bieffekter, dels konfliktundvikande mellan föreningarna, dels hur regimen kan bidra till centralisering och professionalisering i föreningarna. Mest allvarligt i resultatet, menar författarna, är dock föreningarnas upplevelse att dialogerna inte har lett till något verkligt politiskt inflytande. Att hantera otåligheten är därför en viktig balansgång för Botkyrkadialogen.

Författarna till kapitel åtta, Marianne Danielsson, Per Gustafson och Nils Hertting fortsätter att reflektera över den deliberativa demokratimodellen genom att undersöka ett återkommande tema i svensk politik mot stadens segregation – områdesbaserade medborgardialoger. Studien undersöker programmet Stadsdelsförnyelsen i Stockholm och baseras på en enkätundersökning av 243 personer. Resultatet visar möjligheter och risker med medborgardialog; att de med utländsk bakgrund blivit mer intresserade av politik genom sitt deltagande, men att programmet även har lett till att de redan resursstarka och inflytelserika i målområdena har gynnats och att den politiska ojämlikheten därmed stärkts. Författarnas slutsats är

därmed att områdesbaserade medborgardialoger knappast är en patentlösning för ökad demokratisk inkludering.

I det nionde och avslutande kapitlet fokuserar Tove Eliasson på arbetsmarknaden, där tidigare studier visat att egenföretagande är ett möjligt alternativ till arbetslöshet för invandrade från låginkomstländer. Studien undersöker hur sannolikheten att vara egenföretagare påverkas av förekomsten av åtminstone en bankanställd från det egna ursprungslandet i den kommun där man bor. Data från SCB över individer från länder utanför västvärlden som kom till Sverige mellan 1987–1991 analyseras utifrån en regressionsmodell. Resultatet visar att förekomsten av lokala banktjänstemän från det egna ursprungslandet påverkar sannolikheten att vara egenföretagare positivt. Författarens slutsats är att tillgången på kapital, och därmed möjligheterna att driva företag, är viktiga faktorer som underlättar för lågutbildade invandrare att ta sig in på arbetsmarknaden.

I ljuset av bristen på god studentlitteratur inom migrationsområdet, både som introduktion och fördjupning, utgör föreliggande antologi ett bra men ofullständigt komplement. Den hade berikats med fler kapitel inom teman medborgarskap och integrationspolitik, till exempel om civilsamhällets roll i integrationen eller spänningen mellan ett ams-baserat eller socialförvaltningsbaserat flyktingmottagande. Bokens förmåga att adressera viktiga övergripande frågeställningar och hitta lokala och kontextuella tillämpningar fångar praktfullt den kreativa spänningen inom forskningsområdet. För den som vill utveckla sin förståelse av samhällsvetenskapliga teorier och metoder utgör boken ett värdefullt redskap. Både kvantitativa och kvalitativa metoder används i de olika studierna runt vilka bokkapitlen är byggda. Dessa är tydligt förklarade och läsaren leds i processen att nå fram till resultaten på ett överskådligt sätt. Därtill ger studierna goda exempel på hur dataanalys utifrån uppsatta teorier ska gå till. Således utgör boken ett värdefullt redskap i att utveckla hantverket att bemästra vetenskaplig metod, en färdighet av största betydelse för en student.

Tommy Josefsson, Högskolan i Jönköping

Gunter Weidenhaus, *Soziale Raumzeit*. Berlin: Suhrkamp 2015

Emellanåt uppmärksammas tid och rum som sociala kategorier i sociologin. Fenomen som generation och social karriär är temporalt konstituerade, medan andra fenomen är konstituerade spatialt, som globalisering. Men konstitueras inte varje socialt fenomen av tid och rum? Och gör de det inte på ett bestämt sätt: innebär inte en bestämd spatial konstituering av ett fenomen samtidigt också en viss temporal konstituering av det, så att vi kan tala om en bestämd social rumtid?

Gunter Weidenhaus (GW) *Soziale Raumzeit* ägnas detta slags frågor. Eftersom frågorna i princip gäller hela sociologin (och samhällsvetenskapen), måste frågeställningen avgränsas för att bli hanterlig. GW gör det genom att begränsa sig till ett

socialt fenomen: livshistorier (biografier). Att fenomenet uppenbart har temporala kvaliteter är lätt att konstatera, men har livshistorier måhända olika temporala former? Och hur kan livshistorier förstås rumsligt? Och sist men inte minst: finns här några samband mellan rum och tid?

GW tar sig an uppgiften högst systematiskt. Först undersöker han den sociala rumtiden teoretiskt i tre steg. I det första steget behandlas tiden, i ett andra rummet och slutligen det kombinerade fenomenet: rumtiden. Syftet är heuristiskt: att utarbeta en ram för den fortsatta empiriska undersökningen. Problemet handlar inte minst om hur tiden och rummet kan sättas i sammanhang med varandra. Här urskiljer GW tre världar: en fysisk-materiell, en social (institutionell) och en inompsykisk (subjektiv), vilket ger tre tids- och tre rumsbegrepp: kronologiskt avstånd (tid), förgången tid–nutid–framtid samt händelsers och handlingars varaktighet, respektive rumsliga avstånd (euklidiskt rum), sociala rum (som nationalstater och kök) samt rumsperception. Eftersom de tre världarna har olika ontologisk status, utvinns GW tre olika rumtidbegrepp. Av dem är ett socialt: kombinationen av en territoriell (institutionell) rumskonstitution och linjär historisk tid. Det innovativa med GW:s studie ligger just i att se själva rumtiden socialt – det finns studier som kombinerar socialt rum med kronologisk tid, liksom social tid med euklidiskt (fysiskt) rum, medan kombinationen social tid och socialt rum saknas.

Empiriskt närmar sig GW uppgiften med ett slags kombinerad dubbelstrategi. Totalt handlar undersökningen om 24 narrativa intervjuer, uppdelade i två varandra oberoende strategiska urval om tolv intervjuer. Tanken är att stärka resultatens giltighet genom att i ett första steg utveckla tidskategorier ur det ena samplet, rums-kategorier ur det andra, för att i ett andra steg se om tidskategorierna kan identifieras i rumsurvalet och vice versa. Kan resultaten sedan slås samman, kan undersökningen förhoppningsvis också utmynta *en* livshistorisk rumtidstypologi, det är idén. För att det ska lyckas måste tids- och rumskategorierna (mer eller mindre) *sammanfalla* i analysen. Först då kan vi verkligen tala om en social rumtid.

Intressant nog lyckas GW att rekonstruera först en livshistorisk tidstypologi och sedan en livshistorisk rumstypologi som slutligen låter sig sammanfogas till en rumtidstypologi. Tidstypologin består då av först en *linjär* typ, motsvarande livsloppets institutionalisering i moderniteten för att tala med Martin Kohli. Efter utbildning följer etablering på arbetsmarknaden, familjebildning och så vidare i en sekvens av etapper. Den andra typen är *cyklisk*: livet här präglas inte av en framtid annorlunda det förgångna, utan personen lever i en sorts utbrett nu, där allt återkommer. Befolkas den linjära typen av en man i karriären, handlar den här typen mer om ett liv på små medel, som upprepar sig, i samhällets marginal. Den tredje typen då? Här lär vi känna vad GW benämner den *episodiska* typen. Också den här typen lever i ett utdraget nu, som kan liknas vid ett projekt, eller en scen, men utan att orientera sig efter det som varit eller mot framtiden. Livet utgör snarare en rad episoder. Till skillnad från den cykliska typen finns en beredskap på förändring, men utan att planera för den. Nedvärderas cyklikern i samhället, gäller det omvända för den som lever linjärt; värderingen av episodikern däremot är avhängig värderingen av det

aktuella projektet. Typerna skiljer sig också när det gäller deras sociala band: den linjära har många både starka och svaga band, cyklikern saknar svaga band, men har inte sällan några få starka, medan episodikern främst har svaga band kopplade till den aktuella scenen.

GW diskuterar ingående hur typerna kan förstås i sammanhanget av olika sociologiska diskussioner om den pågående samhällsomvandlingen. Att det låter sig göras är inget att gå in på här, men väl vilka typer som GW kunnat urskilja spatialt. Frågan är intressant eftersom livshistorier framställs narrativt, i tiden, medan rummet som regel kommer i andra hand och därför inte tematiseras på något systematiskt sätt. GW:s strategi här har varit att dels fråga efter hur rum tillägnas, görs till sina egna, dels fråga efter hur för intervjupersonen relevanta rum är relaterade till varandra och bildar skilda rumsmönster. GW lyckas också här urskilja en typologi omfattande tre typer. Den första kallar han *nätverkstypen*: typen kännetecknas av hög mobilitet (snabba rumsbyten); relevanta rum kan utgöras av stadsdelar (i skilda städer) som har rätt möjligheter och atmosfär, men de tematiseras aldrig som hemma. Den *koncentrisk-typen* tillägnar sig rum hemifrån och utåt, där kontrollen över hemmet är central; stadens atmosfär spelar mindre roll, tillgången till vänner är viktigare. Slutligen ötypen för vilken ett eget rum (hem) är det centrala – en plats där man kan avskärma sig från resten av världen.

Rummets och tidens typer låter sig alltså kombineras; det går med andra ord att i livshistorierna identifiera tre olika sociala rumtider. Naturligtvis faller mönstret inte ut perfekt: orena fall förekommer, men de kan ses som övergångsformer mellan de tre typer som bildar huvudresultatet av GW:s undersökning. Typerna blir: 1. den *koncentrisk-linjära*, 2. den *nätverksaktiga-episodiska* samt 3. den *ölikacykliska* typen. Flera implikationer låter sig dras ur typerna. Om den andra av dessa typer bärs upp av välutbildade och välbetalda, gäller det omvända för den tredje typen; den första spänner däremot över hela skalan. Medan den andra typen lever barnlösa singelliv på olika scener, utgör den tredje typen här den absoluta motsatsen. Genusmönstret är mer otydligt, men kvinnor har en tendens mot den första typen. Intressant är vidare att medan några i den tredje typen är nöjda med sitt liv, är andra här påtagligt missnöjda; för dem i den andra typen gäller att några här ser sitt liv som fritt, andra som något som inte låter sig planeras. Än fler implikationer låter sig anas. GW konkluderar sina resultat med att ”om den rumsliga eller tidsliga konstitutionsformen [hos biografien] är känd, kan slutsatser dras om den andra” (s. 189).

Om nu tiden och rummet fungerar som sociala institutioner, är det, menar GW, inte att förvåna sig över att de överensstämmer i merparten av livshistorierna. Eftersom dessa är identitetsrelevanta, tenderar vi att skapa koherens i vår livsberättelse. Samtidigt finns det ingen anledning att låta tiden vara viktigare än rummet. Att det förhåller sig så, beror enligt GW på att moderniteten och med den den koncentrisk-linjära rumtiden inte längre kan tas för given. Den andra och den tredje typen ovan låter sig ses som olika utfall av det alltmer flexibla arbetslivet. Men den ölikacykliska rumtiden behöver inte handla om exklusion från samhället: den kan, om frivillig, stå för ett avståndstagande från ett samhälle där den ekonomiska tillväxten är hegemonisk.

Gunter Weidenhau har med *Soziale Raumzeit* gett oss ett viktigt, koncist och välargumenterat bidrag till livshistorieforskningen, inte minst genom att konsekvent arbeta in ett rumsbegrepp i den narrativa biografien på ett klart fruktbart sätt. Inte nog med det, han har dessutom lagt en första grundsten till studiet av rumtiden som social institution. Här finns fler stenar än livshistoriens att vända på.

Mats Franzén, IBF, Uppsala universitet